

Proměny uskutečňování a vnímání synodality v dějinách katolické církve Tři české synodální procesy 19.-21. století

TOMÁŠ PETRÁČEK

Katedra kulturních a náboženských studií
Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62
CZ 500 03 Hradec Králové III
tomas.petracek@uhk.cz

Abstract:

The study deals with three specific synodality processes, which the Czech Catholic Church organised in the 19th and 20th century. The first instance is Prague Province Synod in 1860, which was followed by other diocese synods in the second half of the 19th century. The second process consisted in repeated gatherings of Land Syndicate of Catholic Clergy, a professional organisation of clerics, at the turn of the 19th and 20th century, which originally started as an effort to reform ecclesiastical art, but later formulated reform goals regarding ecclesiastical lifestyle as well. The third processes revolved around the Plenary Assembly of the Czech Catholic Church in years 1997 to 2005. The study gives a description of the proceedings and outcomes of respective synodality processes and also offers an analysis of their strong and weak points and in the conclusion it formulates several principles which play decisive role in the success or failure of the whole endeavour.

Keywords: Synodality, Czech Catholic Church, Modern Church History, Synodality Processes, Modernisation

V přípravných dokumentech současného synodálního procesu čteme, že od prvních staletí se slovem „synoda“ označují církevní shromáždění svolaná na různých úrovních.¹ Papež František říká, že „*cesta synodality je cestou, kterou Bůh očekává od*

¹ Zvláště často se obrací vedení církve k synodalitě v momentech masivních krizí jako k nástroji, jak z nich církve vyvést, srov. Bernhard Schmidt, *Die Konzilien und der Papst. Von Pisa (1409) bis zum Zweiten Vatikanischen Konzil (1962-65)*, Freiburg-Basel-Wien 2013, s. 9-11.

*církve třetího tisíciletí.*² Cílem současné synody je zapojení všech pokřtěných celé katolické církve, kteří – vedeni Duchem Svatým – mají skrze naslouchání všem lidem vyjádřit své názory a podněty vedoucí k rozvoji církve. Úkolem teologů a dalších odborníků je přispět tomuto snažení, na které klade současný pontifikát takový důraz,³ co možná nehlubším studiem synodálních procesů a jejich teologickému zakotvení, které povede k prohloubenému porozumění samotným zdrojům Zjevení, vývoji tradice a dějinám církve, mimo jiné proto, aby se současní a budoucí protagonisté těchto procesů mohli vyhnout chybám a omylům minulosti, ale také pro realističtější zhodnocení očekávání a nadějí s tím spojených.

V tomto příspěvku se nebudeme zabývat definicemi, biblickými, systematickými či pastorálními aspekty synodality, nýbrž nabídneme dílčí historickou perspektivu. Místo obecného přehledu dějin podobných snah⁴ soustředíme pozornost na tři specifické pokusy o synodální jednání v jedné kdysi vlivné a dominantní místní katolické církvi, která v prvních dvou případech byla ještě církví státní a vnímala sebe sama jako lidovou a národní církev,⁵ v třetím, relativně nedávném případě pak usilovala o svoji vnitřní obnovu a deklarovala úsilí o hledání svého místa v české společnosti po dramatických otřesech 20. století. V prvním případě jde o pražskou provinční synodu roku 1860, druhým jsou opakovaná jednání Zemské jednoty českého katolického duchovenstva na přelomu 19/20. století. Konečně třetím a nejmladším synodálním procesem je Plenární sněm české katolické církve na přelomu tisíciletí, s vrcholy v letech 2003-2005.

Pozorný čtenář novozákonních textů si povšimne absence nějaké fixní, jednou provždy dané podoby institucionálního či strukturálního uspořádání církve. Stránky Nového zákona naopak představují svědectví o mimořádné otevřenosti různým potřebám, o pluralitě forem církevní služby, o vážnosti debat o vývoji a směřování církevního společenství a při formulování samotné nauky a formách hlásání.⁶ O rozmanitosti forem církevního života, služby a formulování nauky svědčí dějiny západní církve.⁷ Vše nasvědčuje tomu, že v dynamicky se vyvíjející nové komplexní a globální společnosti jsou některé formy řízení již neefektivní, jiné pak nepřijatelné pro současného člověka. Minimálně v postkomunistické střední Evropě například slyšíme příliš často ve vnitrocírkevních debatách jako samozřejmost postulované tvrzení, že církev není demokracie, s následným odkazem na hierarchické zřízení a princip monarchického episkopátu. Ale je to opravdu tak jednoduché? Nevyžadují si komplexní současné výzvy mnohem vět-

² *Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání. Přípravný dokument.* Biskupská synoda Vatikán. Vydal generální sekretář biskupské synody, září 2021, s. 2.

³ Srov. Massimo Faggiolo, *The liminal Papacy of Pope Francis. Moving toward Global Catholicity*, New York 2020, s. 22, 131 a 148.

⁴ K podstatě a smyslu synod se stručným přehledem dějin synodality a další literaturou viz Miloš Raban, *Sněm katolické církve. Obnova synodality*, Praha 2000, s. 18-82.

⁵ Srov. Tomáš Petráček, *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*, Ostrava 2013, s. 32-34.

⁶ Srov. např. Raymond E. Brown, *Community of the Beloved Disciple*, New York 1979.

⁷ Srov. Hubert Wolf, *Krypta. Kapitoly z dějin římské církve od středověku po současnost*, Praha 2018, passim. Ivan Foletti, *Ženy u oltáře, nikdy?: Jáhenky, vdovy, kněžky a ikonografie Matky Boží (III.-VI. století)*, Brno 2018.

ší zapojení dalších částí církve do procesů, ve kterých dozrávají rozhodnutí, která se týkají všech? Nejprve se zaměříme na to, jak tři podobné pokusy o hledání řešení problémů katolické církve v moderní době probíhaly a vyzněly.

Pražská provinční synoda 1860 a její výsledky

Provinční synodu svolává arcibiskup jako shromáždění biskupů své církevní provincie. Diecézní synodu pak svolává biskup jako poradní shromáždění zástupců kněžstva své diecéze či arcidiecéze.⁸ Čtvrtý lateránský koncil (1215) nařídil, aby se diecézní sněmy konaly každoročně, což se většinou v následném období nedařilo. Z českých církevních dějin známe pravidelné sněmy duchovenstva a řeholníků pražské arcidiecéze na přelomu 14./15. století, na kterých se reformátoři jako Jan Hus snažili pojmenovat dobové nešvary a přinášet návrhy na obnovu církve v hlavě a údech.⁹

Tridentský koncil (1546-1563) tento předpis, podle kterého se provinční sněmy měly konat jednou za tři roky, obnovil, ale podařilo se ho realizovat pouze v prvních desetiletích a to ještě jen v některých zemích, kdy účinně sloužil k prosazování nových disciplinárních dekretů.¹⁰ První a na dlouho poslední provinční synodu v Čechách uspořádal s tímto záměrem v Praze roku 1605 arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé.¹¹ Pořádání synod poté upadalo po celé 17. a 18. století. Přes dílčí pokusy uspořádat diecézní sněmy v Toskáně a na říšském území (dnešní Německo)¹² na konci 18. století se synody znovu objevily až okolo roku 1848 v Belgii, Francii, Španělsku a Spojených státech.¹³ Na biskupskou synodu se měli dostavit biskupové a biskupští vikáři, všichni faráři (pověření duchovní správou), kanovníci a představitelé řeholních společností spolu s poradci, teology a znalci církevního práva. Na provinční synodu byli sezváni pouze biskupové a jejich vikáři, opati a probošti kapitul, provinciálové řádů a přizvaní experti včetně zkušených farářů a profesorů teologických fakult a seminářů.

Už v revolučních událostech let 1847-1849 část českých katolických kněží diskutovala o vnitrocírkevní demokracii a posílení role kněžských shromáždění na nejrůznější úrovni. Ve skutečnosti sice přinesly reformy vztahu církve a státu z padesátých let obnovení autonomie církve, ale také výrazné posílení moci biskupů vůči státu, kléru a dovnitř společnosti. Pražský provinční sněm byl svolán dne 15. července 1860 pražským arcibiskupem Bedřichem Schwarzenbergem¹⁴ po předchozím schválení sv. Stolce. Samotné synody, respektive jejich zasedání, zpravidla netrvaly dlouho, záleží na množství přípravných prací a obsáhlosti pojed-

⁸ K středověkým a raně novověkým synodám stručně Raban, *Sněm*, s. 59-67.

⁹ Viz František Šmahel, *Husitská revoluce 1. Doba vymkнутá z kloubů*, Praha 1993 s. 236-237.

¹⁰ Srov. John O'Malley, Trent. *What happened at the Council*, Cambridge-London 2013, s. 231, 259-260. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674067608>

¹¹ *Synodus archi-dioecisana Pragensis* III. Rev. Dom. Sbigneo Berka, Archiep. Pragensi MDCV, Pragae 1605.

¹² Srov. Dieter J. Weiss, *Katholische Reform und Gegenreformation*, Darmstadt 2005, s. 128-129, 156-159.

¹³ S další literaturou viz Raban, *Sněm*, s. 70-71.

¹⁴ K životnímu dílu viz Cölestin Wolfgruber, *Friedrich Kardinal Schwarzenberg, Fürst-Erzbischof von Prag I-III*, Wien 1906-1917.

návaného materiálu. Pražský sněm trval od 8. do 23. září 1860. Jednání probíhala jednak ve specializovaných komisích, jednak při generálních kongregacích v seminárním kostele sv. Salvátora v areálu Klementina.¹⁵ Na sněmu nebyly nepřekvapivě zastoupeny ani ženy, ani laici a probíhal za zavřenými dveřmi. Výsledná rozhodnutí byla vyhlášena autoritou arcibiskupa, který je vydává po vyslechnutí názorů účastníků a se souhlasem ostatních diecézních biskupů pražské církevní provincie. Během jednání i po jejich skončení byli všichni účastníci vázáni přísnou mlčenlivostí, dokud usnesení nebyla schválena Římem, protože teprve pak mohla být zveřejněna.¹⁶ Jednání se pravidelně odehrávala v přesně stanoveném a bohatém liturgickém rámci, celkem pět slavnostních zasedání proběhlo přímo v kapli sv. Václava v pražské katedrále.

Pražská synoda nebyla v monarchii první, předcházely ji provinční synody vídeňská a ostráhomská (1858). Církev v Rakousku je mohla uspořádat díky svobodě nabyté roku 1850 a díky tomu, že odpovídaly tehdejší římské koncepci pastorační a disciplinární obnovy církve v revolučně rozkolísané Evropě. Později následovaly diecézní sněmy¹⁷ v Praze (1863,¹⁸ 1873),¹⁹ Hradci Králové (1863)²⁰ a Litoměřicích (1863) a v Českých Budějovicích (1863,²¹ 1872, 1875), na kterých shromáždění zástupců místního kléru řešili konkrétněji prosazování nových církevních předpisů v praxi a jejich adaptaci na místní podmínky.²² Pak došlo opět k útlumu sněmovního dění, jednak pro zhoršení politických poměrů, kde dochází k nárůstům napětí mezi státem a církví, a jednak proto, že některé sporné otázky se už postupně vyřešily. Další diecézní synody se konaly až po přelomu století, nejprve brněnská (1909) a později čtvrtá českobudějovická (1913).

Úkolem provinčních a diecézních synod bylo provést inventuru stávající situace místní církve, nalézt oblasti jejího života, které je třeba změnit, poopravit nebo rozvinout, a navrhnout odpovídající opatření. Sekularizace české společnosti, především ve městech již masivně pokročilo, za zásadní problém jsou považovány například smíšené sňatky s nekatolíky či rozbujelý alkoholismus a docházelo k odcizení celých sociálních vrstev, například dělníků, ale i velké části elit a inteligence. Těsné spojení se státem a status státního náboženství se již nezdály poskytovat samozřejmou a garantovanou jistotu pro budoucnost jako doposud.

Roku 1860 měla česká církev k dispozici disciplinární dekrety obecných koncilů, především toho posledního, tridentského, a celý soubor kanonického práva. En-

¹⁵ Průběh synody a seznam účastníků viz Časopis katolického duchovenstva (ČKD), 1/1860, č. 1, s. 458-469. Nebo František X. Kryštůfek, *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských II*, Praha 1899, s. 247-254.

¹⁶ *Acta et Decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDXXXIX*, Pragae 1863. Viz recenze *Synoda provinciální Pražská r. 1860*, ČKD 4/1863, č. 4, s. 361-371. Stručný přehled závěrů synody viz Raban, *Sněm*, s. 74-81.

¹⁷ Kryštůfek, *Dějiny církve*, s. 254-261.

¹⁸ Závěry shrnuje Klement Borový, *Statuta diecése Pražské 1863*, ČKD 5/1864, č. 5, s. 161-170.

¹⁹ *Acta et Statuta Synodi Dioecesanæ Pragensis anno Domini MDCCCLXXXIII*, Pragae 1878.

²⁰ *Statuta primæ Synodi Dioecesanæ Reginae-Hradecii anno Domini MDCCCLXIII*, Reganae-Hradecii 1864.

²¹ *Acta et Statuta Synodi Dioecesanæ Budvicencis a. D. 1863 celebratæ*, Budvicii Boh. 1863.

²² Viz Karel Vinařický, *Zřízení synody diecésní*, ČKD 4/1863, č. 4, s. 401-407.

cyklicky jako běžný nástroj učitelského úřadu církve, usilující o pozitivní formulaci vlastních postojů a řešení, se výrazněji rozšířily až během pontifikátu Lva XIII. Účastníci synody měli k dispozici také usnesení poslední synody, konané roku 1605, na které často odkazují. Synoda sama nicméně nevydává jen zákazy a nařízení, ale větší prostor, který má k dispozici, ji umožňuje formulovat učení i pozitivně, povzbuzovat, navrhopvat zlepšení. Přijatá a promulgovaná statuta synody jsou právně závazná a vymahatelná pro celou církevní provincii a platí tak dlouho, dokud nejsou výslovně zrušena, nebo nahrazena nějakým novým výnosem příslušné nebo nadřazené církevní autority.

Druhý význam je spíše symbolický. Rozhodnutí synody dávají farářům, a vůbec kléru, návod, jak řešit různé situace, nejen ty, které jsou v dekretch synody přímo popsány. Přímý vliv synody a jejich rozhodnutí je každopádně obtížné určit. Snad může být příznačné, že provinční synodu a její opatření přes jejich formálně velmi důležité postavení nezmiňují ani pozdější standardní příručky českých církevních dějin či přehledy dějin arcidiecéze.²³ Mnohá jejich opatření jen navazují na starší rozhodnutí a předpisy a dožadují se účinnějšího naplňování, někdy jde o obecná povzbuzení k větší horlivosti a zbožnému úsilí. Najdeme však nové prvky, například v otázkách různých forem zbožnosti nebo církevní správy a péče o majetek církevních institucí. V centru zájmu synody ležela ale především pastorační obnova české církevní provincie, která spočívala především v utužení církevní disciplíny a povzbuzení zbožné horlivosti, např. pomocí tzv. lidových misí.²⁴

Jako většina reforem západní církve začíná i synod s pokyny a předpisy k životu kněží jako klíčovému prvku celkové obnovy místní provincie. Upravuje jejich vzdělávání, duchovní formaci, oděv, materiální zajištění a služební postup.²⁵ Kněžstvu a osobám řeholního stavu se věnují také tři závěrečné obsáhlé kapitoly o církevní vládě, o řeholnících a církevním majetku.²⁶ Pro nominace kněží na místa ve farní správě prosazuje synoda konkurzy na uvolněná místa, jejichž procedura má být postupně doplňována a zpřesňována. Ideálem je vypracování kariérního řádu, který má kněze povzbuzovat k větší aktivitě v oblasti vzdělávání a zavede meritorní zohlednění úspěšného pastoračního díla. Kněží, kteří dosáhnou vyšších akademických hodností, publikují či vyučují, mají být při farářských konkurech zvýhodněni. Vedle vzdělání tedy rozhodují nejvíce právě zkušenosti a odpracované roky v duchovní správě.²⁷

Pro styl, jakým se církev na oficiální úrovni vyrovnávala se světem, je příznačná druhá kapitola o víře a katolickém vzdělávání, zvláště její druhá podkapito-

²³ Nemluví o ní ani Jaroslav Kadlec, *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1990 ani např. Miloš Trapl, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 251-276.

²⁴ Pražskému arcibiskupu se osvědčily ještě během jeho působení ve Štýrském Hradci. Sněm si přeje, aby se do misí zapojili vedle redemptoristů a jezuitů i dominikáni, kapucíni a františkáni.

²⁵ *Acta et Decreta*, s. 19. Podobně hradecká synoda *Statuta primae*, s. 51.

²⁶ *Acta et Decreta*, s. 202-235, 236-247, 248-274.

²⁷ Smyslem těchto opatření je zajistit obsazení jednotlivých far těmi nejlepšími duchovními, kteří jsou k dispozici, stanovení pevných kritérií má omezit svévůli patronů při nominacích. Systém ovšem předpokládá dostatek kléru, který je připraven se na uvolněná místa prezentovat. Stále ještě vládne tridentský model, který chápe soužití faráře a farnosti jako nerozlučitelné manželství na celý život.

la *Proti nejvážnějším omylům této doby*. Konstatuje se trvajícím nenávist světa vůči církvi, svět činí církvi všemožné úskoky a překážky, aby nemohla uskutečnit své poslání, kterým je přivést všechny lidi k poznání pravdy a ke spáse. Církve se chápe jako dokonalé společenství Bohem svěřené papeži a biskupům, do kterého stát nesmí nijak zasahovat. Na třech stránkách věnovaných obhajobě papežství se konstatuje nezbytnost existence církevního státu, který je naprosto nutný, aby papež mohl svobodně naplnit své poslání v církvi. Všichni katolíci musí usilovat o udržení papežského státu, ale stejnou poslušností jsou povinováni i státním autoritám, protože ti, kdo se jim protíví, protíví se i Bohu, a dojdou odsouzení. Naopak je třeba se modlit za krále a všechny ostatní legitimní držitele moci.²⁸

Nový fenomén konfesně a nábožensky rozdělené společnosti postihuje pasáž o styku s protestanty různých konfesí a s bezvěrci, kde se vždy upřednostňuje integrita víry, nedoporučují se smíšené sňatky, katolíci se nesmějí účastnit na nekatolických bohoslužbách ani být kmotry u nekatolických křtů. Jedna stránka se věnuje úpravě styků mezi křesťany a židovskou populací. Sněm také potvrzuje právo církve rozlišit vhodné a nevhodné knihy a ty závadné uvést na index zapovězených knih, které žádný katolík nesmí ani vlastnit, ani číst. K nápravě situace se mají zřizovat farní knihovny, aby tak věřící měli přístup k hodnotné a nezávadné literatuře.²⁹ Další dekreta se týkaly kazatelské a katechetické činnosti a působení církve na obecných a středních školách.³⁰

Pokud shrneme přínos sněmu, tak mezi priority patří zajištění dostatečného množství dobře vzdělaného, připraveného a materiálně zajištěného kléru, který potom měl svým působením a příkladem strhnout ostatní věřící. Další klíčové prvky jsou sporné body ve vztahu církve a státu jako manželské právo, církevní školství a role církve na státních školách. Ačkoliv řeholím tehdy nehrozily v monarchii žádné vážné hrozby od státu, synoda se zabývá jejich vnitřní obnovou a vybízela je k větší aktivitě ve prospěch místní církve. V oblasti kultury a umění kladl důraz na ochranu stávajícího kulturního dědictví a na podřízenost umělecké stránky bohoslužebným a obecně církevním účelům. Klíčová je doktrinální spolehlivost uměleckého díla a jeho účinek na náboženské city věřících. Vzorem pro současné tvůrce jsou osvědčené umělecké slohy a díla minulosti.

Synodální prvky v jednání Zemské jednoty českého katolického duchovenstva
Navzdory razantně postupujícím sekularizačním trendům stále ještě velmi početná a na konci 19. století velmi dobře personálně a intelektuálně vybavená česká katolická církev vygenerovala na konci 19. století pozoruhodné hnutí zvané *česká katolická moderna*, což byl původně specifický fenomén kulturní a umělecké obnovy katolické církve v českých zemích. Druhým významným proudem bylo křesťansko-sociální hnutí, které se rychle rozvíjí v 90. letech ve snaze politicky

²⁸ *Acta et Decreta*, s. 39-45.

²⁹ *Acta et Decreta*, s. 46-49. Ustanovení o farních knihovnách bylo detailněji rozpracováno na pražské diecézní synodě 1873, viz *Acta et Statuta*, s. 11-14.

³⁰ Zvláštní podkapitulu věnovaly úsilí o udržení katolického charakteru Karlovy univerzity apelem na odpovídající doktrinální a morální profil profesorů, *Acta et Decreta*, s. 69-70. Již o třiáct let později bude univerzita vyjmuta z vlivu církve.

organizovat katolickou populaci a mobilizovat ji k obraně křesťanských hodnot a pozic katolické církve ve společnosti. Od začátku trpí roztržitostí mezi řadu konkurenčních proudů a před rokem 1918 se nedokáže transformovat do skutečně efektivní politické síly. Ale sehraje svou roli při sdružování angažovaných kněží i laiků, jejichž ambicí je nejen reforma společnosti, ale i celková obroda všech institucí, včetně samotné katolické církve.³¹

Od roku 1892 trvající hnutí katolických duchovních zvané Katolická moderna se zorganizovalo na pražském sjezdu v srpnu 1897, kde se shromáždilo na 150 účastníků. Kromě literárních a uměleckých otázek zazněly referáty a diskuze na téma liturgické obnovy či sociální problémy. Programový projev výslovně zmiňoval nutnost, že s „naší revolucí literární musí jít stejným krokem křesťanská revoluce života – tedy sociální, politická a náboženská“.³² Ve zmíněných referátech a ve vydávaných časopisech bylo patrné, jak je české prostředí dobře obeznámeno se soudobými podobně laděnými autory z německého prostředí jako Herman Schell, Albert Ehrhard, Franz X. Kraus, ale i s italskými autory jako Geremia Bonomelli a Romolo Murri.³³ V oblasti církevní jim šlo především o pastorační zefektivnění činnosti církve a úpravy praktického života, které by přiblížily náboženství modernímu člověku. Vycházelo z široce debatované „kněžské otázky“, diskutování postavení a úlohy kněze v současné společnosti, hlavně se to týkalo problematiky hmotného zabezpečení, patronátního práva, celibátu a vztahu k nastupujícím občanským elitám, především učitelstvu, které se i v rámci rakouské monarchie emancipovalo a z minulosti, kdy bylo dlouho pod dohledem a kontrolou duchovenstva, mělo k církvi a náboženství často rezervovaný až nepřátelský poměr, a zápasilo s klérem o pozici intelektuálního a morálního lídra místních komunit.

Motivací vůdčích osobností byla obroda národa skrze renesanci katolicismu na všech úrovních: umělecké, náboženské, sociální a politické. Usilují o obrodu katolicismu, protože věří v jeho potenciál stimulovat rozvoj společnosti a chtějí ho jako moderní myšlenkový proud postavit znovu do centra dění a vývoje. Zároveň tíživě prožívají viditelný odklon velké části společnosti a kultury od náboženství a katolicismu a nedostatečnost soudobé podoby katolické církve a forem jejího hlásání a služby, vnímají nezbytnost vyrovnat se s vědeckými objevy a politickými a společenskými proměnami moderní éry. Dle jejich soudu to vyžaduje odložit pasivitu a mechanické recyklování tradičních přístupů a nastoluje nutnost hledání nových výrazů a forem.³⁴ Podobně jako modernizující duchovní v jiných zemích i čeští modernisté zdůrazňují, že katolická moderna je tak stará jako katolicismus sám. Ve všech dobách vystupovali muži poukazující na to, že se církev musí v jistých nepodstatných věcech přizpůsobit novým dobovým poměrům

³¹ K širšímu kontextu reformních snah katolického kléru v českých zemích srov. Schultze-Wessel, Martin, *Revolution und religiöser Dissens. Der römisch-katolische und der russisch-orthodoxe Klerus als Träger religiösen Wandels in den böhmischen Ländern und in Russland 1848-1922*, München 2011, pp. 37-70. K politickému hnutí viz Pavel Marek, *Český katolicismus 1890-1914*, Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století, Olomouc 2003.

³² Srov. Pavel Marek, *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny*, Olomouc 1999, s. 83.

³³ Viz Claus Arnold, *Malé dějiny katolického modernismu*, Praha 2014, s.28-34.

³⁴ Marek, *Apologetové nebo kacíři*, s. 88.

a že v jistých podstatných věcech se musí naopak vrátit k původním zřízením a zásadám starým, Kristovým a evangelijním. Cílem je vhodnými reformami smířit novou dobu s katolickou vírou, provést nápravu vnější praxe církve, aniž by se neodpovědně zasahovalo do otázek věroučných.³⁵

Po dalším vývoji vznikne v květnu 1902 Zemská jednota českého katolického duchovenstva jako stavovská organizace katolického kléru, která dosáhne uznání jak církevních, tak státních orgánů. Hnutí, které začalo s požadavkem obrody katolické literatury a umění, se postupně přetvoří na hnutí požadující komplexní a hluboké sociální, národní a církevní reformy adekvátně reagující na krizové prvky ve společnosti a církvi. Díky kompromisním formulacím požadavků bez přímých věroučných změn a díky organizačně schopným vůdcům, české modernizující hnutí má masovou základnu, zastupuje 2375 kněží,³⁶ a navíc se na jeho činnosti podílí i příslušníci vyšších církevních kruhů a význačně veřejně známé osobnosti českého katolicismu³⁷. Na pravidelných setkáních se účastnilo okolo tří set členů.

Záhy narazí na odpor ze strany některých biskupů, jak o tom vypovídá text Dostála-Lutinova z roku 1903, kde hned v úvodu vyznává, že začínali jako „církve zpívající“, obnovující církevní umění, a ani je nenapadlo reformovat církev.³⁸ Přesto ze strany hierarchie nastalo vyšetřování, zavírání, zakazování, vylučování bohoslovců z kněžských seminářů a nenávistné tiskové kampaně. Mladí kněží plní idealismu a nadšení pro katolickou církev se vydali do kulturního zápasu. Snažili se obhájit církev před světem, ale vyjma umění to v dalších oblastech nemohli naplnit: ve vztahu k pravdě a vědě jsou špatně vybaveni církevní formací, v otázce sociální nelze přehlédnout bídu a nerovnost ve vlastních kněžských řadách. Jak lze tvrdit, že církev je na straně svobody, když kněží nemůžou ani číst, co chtějí, jak mají hájit řád rodiny při pohledu na hrozivé následky celibátu a když dokonce i v oblasti národní se vysocí představitelé církve dopouští křivd? Poznali, že s reformou literatury musí jít reforma života, a tak se česká katolická moderna bezděky ocitla mezi reformátory. Přestože volají po uzdravení, je jím spíláno do zrádců a jsou vyháněni z církve. Jsou bití od církevních konzervativců i od zarytých nepřátel církve. Přesto Dostál-Lutinov vyznává, že Katolická moderna může být udupána, ale její ideje musí zvítězit.³⁹

Na shromážděních a sjezdech, nejzraleji a nejkomplexněji pak na III. sjezdu v Přerově v červenci 1906, se nakonec zformuluje program, který požaduje demokratizaci církve, volbu biskupů a bratrský vztah mezi biskupy a kněžstvem, větší vliv laiků na záležitosti církevní, vytvoření českého patriarchátu jako obnovení cyrilometodějské tradice, zdobrovolnění celibátu, reformu patronátního práva a zlepšení materiálního zabezpečení duchovenstva. Najdeme tam rovněž

³⁵ Dostál-Lutinov, *Nový život*, 7/1902, s. 275-276.

³⁶ Daniel Frýdl, *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno 2001, s. 29.

³⁷ Patří tam například dobově známí a oceňovaní spisovatelé jako Jindřich Šimon Baar, Josef Kroiher či Xaver Dvořák

³⁸ K roli Dostála-Lutinova viz Soldán, Ladislav, *Karel Dostál-Lutinov a Nový život. Dva sloupy katolické moderny*, Rosice 2000, s. 63-96

³⁹ *Nový život*, č. 2, roč. 8, 1903, s. 50-51.

požadavek na možnost slavení liturgie v národních jazycích, reformu výuky náboženství ve školách, svobodu sdružování pro klérus pro hájení svých stavovských zájmů, výchova bohoslovců na výši doby k myšlenkové a charakterní samostatnosti. Přitom opakovaně odmítali útoky na církve a náboženství ve společnosti a zdůrazňovali svoji oddanost papežství a církvi.⁴⁰

V narůstající atmosféře antimodernistického boje se stále častěji Jednota setkávala s nepřátelstvím biskupů, kteří nedůvěřovali dobře zorganizované, pravidelně jednající a reprezentativní kněžské stavovské organizaci,⁴¹ obviňovali je z modernismu a postupně zakazovali jeden reformní časopis za druhým. Stupňující tlak v únoru 1907 vyvrcholil biskupským rozpuštěním Jednoty katolického duchovenstva. Po vydání obou papežských antimodernistických dokumentů roku 1907 biskupské ordinariáty potvrdily zákaz Jednoty jako modernistické organizace, zákaz byl na žádost biskupů potvrzen státními orgány. Stejně jako u modernizujících autorů v jiných zemích odhodlané a důkladné dokazování, že na Jednotu a osobnosti v ní organizované se papežské antimodernistické dokumenty nevztahují, bylo marné.⁴² Nejčastější reakcí protagonistů a účastníků hnutí byly odchody do vnitřního exilu s pocitem zneuznání a zahořklosti. O to intenzivněji a s nečekanou radikalitou pak reformní hnutí vypuklo opět na konci první světové války.

Jak jsme viděli, obě tyto synodální cesty měly silně klerikální charakter, ačkoliv u druhé je patrná snaha po vymezení se vůči klerikalismu a později i po aktivním zapojení laiků. Je zde patrná i větší otevřenost, obroda církve a křesťanství má sloužit celkové obnově společnosti a státu, pozorujeme živý zájem o svět venku, nejen soustředění na církevní záležitosti a optimalizaci fungování církevních institucí.

Plenární sněm české katolické církve v letech 1996-2005

Česká církev vyšla ze 40 let soustavného pronásledování ze strany komunistického režimu sice zásadně institucionálně a personálně oslabená, ale s velkým morálním a duchovním kreditem. Po roce 1989 byla snaha rychle obnovit tradiční církevní struktury, obsadit biskupské stolce, obnovit chod teologických fakult a kněžských seminářů a řeholních řádů, znovu zřídit církevní školy a charitní organizace. Po polovině devadesátých let se objevuje vnitrocírkevní kritika, že se církve příliš soustředila na své vlastní problémy a institucionální rámec a málo komunikovala s necírkevní veřejností a málo se projevuje ve společenském životě. Objeví se napětí spojená s rozdělením na konzervativní a progresivní křídlo, které se manifestují například sporem o Katolickou teologickou fakultu v Praze, kde konzervativní děkan Václav Volf zápasí s koncilně laděným arcibiskupem kardinálem Miroslavem Vlkem. Objevují se známky poklesu počtu kněžských a řeholních povolání, doba prvotního nadšení z obnovené svobody a prostoru k působení končí. Otázka restituce církevního majetku konfiskovaného komunistickým státem a vůbec materiálního zabezpečení církve zůstává otevřená a opakovaně je politicky zneužívána. V rámci diskuzí se objeví myšlen-

⁴⁰ Frýdl, *Reformní náboženské hnutí*, s. 28-29.

⁴¹ Srov. Pavel Marek, Emil Dlouhý-Pokorný, *Život a působení katolického modernisty, politika a žurnalisty*, Brno 2007, s. 84-88.

⁴² Frýdl, *Reformní náboženské hnutí*, s. 30.

ka provést jakousi bilanci života první dekády života ve svobodné společnosti a svolat sněm české katolické církve.

V lednu 1996 padne rozhodnutí České biskupské konference o svolání Plenárního sněmu katolické církve v České republice a apoštolský stolec záměr následně schválil. V roce 1997 byla postupně vyjasněna koncepce, hlavním cílem měla být recepce impulsů Druhého vatikánského koncilu, pro což nebylo v době komunistické perzekuce dostatečný prostor, tedy přiblížení života církve potřebám doby. Dalšími cíli měla být duchovní obnova, nové impulsy pro službu církve společnosti a potřeba najít pevného místa katolické církve v českém národě a národní tradici. Časově měl navázat na program Desetiletí duchovní obnovy národa, kterých vrcholil právě v roce 1997 oslavami milénia sv. Vojtěcha.⁴³ Sněm měl mít několikaletou přípravnou fázi a finanční podporu velkoryse poskytly německé církevní organizace. Ve velkém množství farností vzniklo okolo dvou set sněmovních kroužků, složených převážně ze vzdělanějších a mladších věřících, angažovaných v životě svých farností.⁴⁴ Některé z nich pracovaly velmi intenzivně se čtrnáctidenní frekvencí několik let a projednávaly jednotlivé propozice a formulovaly svá stanoviska a návrhy, kde jednoznačně převažovaly otázky, jak změnit formy života a služby církve, aby lépe odpovídala potřebám současných věřících a zároveň dokázala účinněji oslovit mimocírkevní veřejnost.⁴⁵ Podle Michala Kapláneka se výrazně zapojily ženské kongregace, naopak zájem kněží a řeholníků byl oproti laikům a řeholnicím výrazně menší.⁴⁶ Na výzvu biskupů se od roku intenzivně zapojily tisíce věřících, počet se odhaduje na 10 000, lidé pracovali s velkým nadšením a obětavostí.⁴⁷

Byla rovněž zřízena přípravná komise plenárního sněmu a v lednu 1998 čtyři odborné komise: O církvi, O liturgii, O Božím slovu a O církvi ve světě. V letech 1999 až 2003 pokračovaly diskuze o jednotlivých dokumentech, které příslušné komise navrhly a nabídly sněmovním kroužkům. Poté začaly komise projednávat zprávy sněmovních kroužků. Jako plnoprávní členové sněmu byli určeni biskupové české a moravské provincie včetně světicích a emeritních a apoštolský nuncius. S poradním hlasem „jako povinně pozvaní“ se pak účastnili generální vikáři, rektori kněžských seminářů, děkani teologických fakult, zástupci mužských a ženských řeholí, kterých mělo být dohromady cca 130. K tomu se mělo ještě účastnit třicet dalších kněží a třicet laiků. Celkový počet účastníků sněmu neměl překročit 200.⁴⁸

Součástí synodálního procesu byla snaha o zapojení teologů, důležitým a stále hodnotným spisem byla práce olomouckého pastoralisty Pavla Ambrose z roku 1999.⁴⁹ Na něj navázal o dva roky později obecněji laděným spisem jeho pražský

⁴³ Viz Raban, *Sněm*, s. 111-113.

⁴⁴ Srov. Marek Výborný, *Sněm skončil, co bude dál? Ohlédnutí za sněmem českých katolíků*, Internetový magazín Christnet, 24. srpna 2005. Edituje Kaplánek, *Znamení naděje*, s. 313-315.

⁴⁵ Raban, *Sněm*, s. 117

⁴⁶ Michal Kaplánek, *Znamení naděje. Česká církev ve světle závěrečného dokumentu plenárního sněmu – kritická analýza*. Praha 2016, s. 42.

⁴⁷ Viz svědectví Machálek, Miroslav, *Plenární sněm, ztracená šance*, in: *Teologické texty 25/2014*, s. 98-99.

⁴⁸ Raban, *Sněm*, s. 128-130.

⁴⁹ Pavel Ambros, *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách*

kolega Aleš Opatrný.⁵⁰ Děi i autorů bychom samozřejmě našli více.⁵¹ Vědomě také navazoval na obdobný proces zaměřený především na zavádění reformem a impulsů Druhého vatikánského koncilu, který představoval ustanovující sjezd Díla koncilové obnovy 13.-14. května 1968 na Velehradě, kde se rovněž mluvilo o potřebnosti svolání diecézních synod po německém vzoru. Vzhledem k brzké invazi sovětských vojsk a normalizačnímu dvacetiletí se tyto plány nemohly realizovat.⁵²

Velká očekávání spojená s počátkem sněmovního procesu a nadšená aktivita kroužků postupně narážela na určitou únavu jejich členů a malou podporu ze strany některých biskupů a velké části kněží.⁵³ Důvodem byl také poměrně malý okruh teologů zapojených do sněmovního dění, dále u velké části duchovních a části biskupů celkově spíše skeptický a kritický postoj k pokoncilní obnově církve na Západě, která byla interpretována jako jednostranná liberalizace církve. Svou roli hrál i velký časový odstup od koncilu a tendence o určitou revizi pohledu na něj.⁵⁴ Problémy byly způsobené i špatnou organizací samotného sněmu, kde účastníci dostali podklady k jednání příliš pozdě, jen pár dní před zahájením, a ještě muselo vše probíhat v přísně důvěrném modu, včetně zacházení se samotným *Instrumentum laboris*.⁵⁵

Sněm se nakonec odehrál ve dvou zasedáních: I. zasedání Plenárního sněmu proběhlo na Velehradě 6.–12. července 2003. V období mezi I. a II. zasedáním pracovaly především komise vzešlé z I. zasedání. Poslední II. zasedání plenárního sněmu proběhlo na Velehradě 6.–10. července 2005. Vzniklo celkem 8 komisí, každá měla v čele jednoho či několik z biskupů:

1. Komise pro duchovní četbu dějin, předseda Václav Malý
2. Analytická komise, předseda František Radkovský
3. Komise pro evangelizaci a misijní působení, předseda Ladislav Hučko
4. Komise pro kněze, jáhny a zasvěcené osoby, předsedové Josef Koukl, Vojtěch Cikrle, Jiří Paďour
5. Komise pro laiky, předseda Karel Herbst
6. Komise pro liturgii a svátostnou pastorači, předseda Josef Hrdlička
7. Komise pro partikulární právo, předseda František Lobkowicz
8. Pastorační komise, předseda Dominik Duka⁵⁶

a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí, Velehrad 1999.

⁵⁰ Aleš Opatrný, *Pastorace v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří 2001.

⁵¹ Opět Pavel Ambros, *Teologicky milovat církev. Vybrané statě z pastorální teologie*, Velehrad 2003. Základním výchozím spise byla právě Rabanova práce.

⁵² Viz Jaroslav Čuhra, Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky pražského jara, in: Petr Fiala, Jiří Hanuš (eds.), *Koncil a česká společnost: Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 112-124.

Václav Vaško, *Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv*, in: Aleš Opatrný (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil: Sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení 2. vatikánského koncilu v Praze 9. a 10. října 2002*, Praha 2002, s. 75-89.

⁵³ O „nechtěném dítěti“ mluví v souvislosti s některými představiteli církve Výborný, *Sněm skončil*, s. 313.

⁵⁴ Kaplánek, *Znamení naděje*, s. 43.

⁵⁵ Machálek, *Plenární sněm*, s. 99.

⁵⁶ Základní dokumenty a důležité prvky jednání jsou stále k dispozici na <http://snem.cirkev.cz/>. Analýzu přípravných materiálů a porovnání s výslednými dokumenty nabízí Kaplánek,

Hlavní výstupem celého sněmu byl dokument *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*,⁵⁷ který byl nejprve odeslán do Vatikánu, který v něm provedl několik úprav. Ten ještě doplňuje další tři dílčí dokumenty jednotlivých komisí a tři provolání určená katolickým věřícím, nekatolickým křesťanům a široké veřejnosti.⁵⁸

Bilance, kterou po deseti letech od skončení sněmu vystavuje pastoralista Michal Kaplánek, zní takto:

- „Zájem o přesný a odpovědný rozbor dějin a současnosti církve byl a je poměrně malý; dokladem je nepřijetí dokumentu o duchovním čtení českých dějin,⁵⁹ jakož i omezené využití metod sociálních výzkumů při popisu situace uvnitř církve.
- Nezdá se, že by biskupové chtěli slyšet, co nás v církvi netěší.
- Biskupové se příliš neptali – a dokonce se stále méně ptají – na potřeby věřících, většinou od nich ani neočekávají návrhy na řešení problémů, a to jak v místních podmínkách, tak ještě méně v celosvětovém kontextu, což se projevilo zejména malým zohledněním výsledků jednání sněmovních kroužků v dokumentech a při jednání plenárních zasedání.⁶⁰
- Málo se projevila odpovědnost katolíků za církve a společnost.
- Schválené dokumenty se nestaly základem dalšího života církve a jejího přínosu pro společnost.“⁶¹

Výsledek takřka desetiletého procesu a jeho recepci nejlépe ilustruje titulok článku katolického publicisty Josefa Greše „*Biskupy sněm nadchl, laikové se bouří*“.⁶² Řada otázek se na zasedání nesměla otevřít, některé věci byly přijaty dolní komorou sněmu, ale odmítnuty biskupy,⁶³ samotné jednání s velmi omezeným zastoupením laiků a duchovních a především vydané dokumenty představovaly velké zklamání pro tisíce laiků a desítky kněží angažovaných ve sněmovních kroužcích. Přestože byl sněm vítán s velkým očekáváním a tisíce věřících do něj investovaly obrovský objem energii, času a modliteb, nepřinesl fakticky žádné změny ani impulsy do života české katolické církve. Spíše se dostavila určitá pachuť z klerikálního vystupování některých biskupů.⁶⁴ Finále sněmovního procesu představuje dodnes traumatickou zkušenost pro celou generaci zapojených kněží i angažovaných laiků. Proto je také řada z nich velmi skeptická k současnému synodálnímu procesu.

Kaplánek se snaží i rekonstruovat důvody neúspěchu, kam patří kromě výše uvedených i příliš časně svolané první zasedání, příliš brzy oproti původním

Znamení naděje, s. 288-290.

⁵⁷ *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, který se uskutečnil v letech 1997-2005*, Kostelní Vydří 2007.

⁵⁸ Kritické stručné zhodnocení dalších dokumentů např. Miroslav Machálek, *Plenární sněm*, s. 100-101.

⁵⁹ Samotný nepřijatý dokument později tiskem pro vnitřní potřeby *Putování církve českými dějinami. Práce komise č. 1 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu. Text odsouhlasený na jednání 1. komise 20.6.2005*, Praha 2005.

⁶⁰ To potvrzuje Výborný, *Sněm skončil*, s. 313.

⁶¹ Kaplánek, *Znamení naděje*, s. 44-45.

⁶² *Respekt* 29/2005, 18. 7. 2005.

⁶³ Například naléhavá otázka vyrovnání se s kolaborací s komunistickým režimem mezi duchovními katolické církve. Viz Machálek, *Plenární sněm*, s. 99-100.

⁶⁴ Viz Výborný, *Sněm skončil*, s. 314.

plánům, takže nebylo dost času na zpracování impulsů ze sněmovních kroužků a jejich teologickou reflexi. Byly zpracovány pouze ty výstupy sněmovních kroužků formulované do roku 2001, nikoliv ty pozdější. Navíc se s nimi v období mezi prvním a druhým zasedáním už vůbec nepracovalo. Mezi prvním a druhým jednáním byla silná diskontinuita. Některé dokumenty nebyly vůbec předloženy k jednání. Po sněmu už nenásledovaly původně plánované diecézní synody.⁶⁵ Zvláště nemístný spěch na projednání a tlak na ukončení procesu a „výsledky“ jsou varováním i pro současné synodální snahy. Jako zásadní se jeví výzva k výraznějšímu zapojení teologů v předpolí synodálního procesu, v průběžné reflexi a pomoci při formulování závěrů. Jak vypovídá bilanční podtitul spisu sepsaného osm let po skončení sněmovního procesu z pera aktivního a silně angažovaného účastníka, i velkoryse pojatý a původně přinejmenším částí věřících nadšeně přijatý synodální proces může skončit jako „ztracená šance“.⁶⁶

Závěrečné shrnutí

Přestože má katolická církev ve svých starověkých a středověkých dějinách významnou tradici synodálního jednání, stejně jako demokratické a dialogické kultury, a přestože jsou takové prvky verbálně podporovány i potridentskými církevními dokumenty, jako by negativní zkušenost s konciliarismem 15. století a následné období poreformačního antropologického a dějinného pesimismu bránilo církvi na rozdíl od předchozích staletí využít sílu a potenciál, který tyto prvky představují při obnově církve. V našem příspěvku jsme zmínili celkem tři pokusy o synodální jednání z posledních stopadesáti let vývoje katolické církve v českých zemích, během kterých se změnila z národní a státní církve v radikálně diasporní církve v jedné z nejvíce sekularizovaných zemí na světě. Lze si položit otázku, zda právě limity a neúspěchy těchto pokusů k tomu významnou měrou nepřispěly.

U prvních dvou vidíme, že se jednalo o vyložené kněžskou či přímo klerikální záležitost, která je primárně zaměřena na vnitřní obnovu a optimalizaci chodu církevní organizace, ačkoliv ten druhý, pořádaný na přelomu 19. a 20. století, už částečně projevuje náznaky změny ve smyslu většího zájmu o svět tam venku a větší ohledy na postavení laiků v církvi. Poslední pokus o synodalitu pak přes všechny velmi příznivé předpoklady skončil o to úkorněji prožívaným neúspěchem. Přes obrovský objem práce, který odpracovaly tisíce angažovaných laiků v sněmovních kroužcích i členové odborných komisí, byl výsledek fakticky nicotný. Ačkoliv se přímo nabízí možnost učinit z české církve svého druhu experimentální území, kde se budou odvážně a tvořivě zkoušet nové modely církevního života a služby, protože si to sama diasporní situace místní církve vyžaduje, vsadilo se na domnělou jistotu. Raději se oprašují stávající modely ve stylu ustrašené mentality, jejíž vůdčí myšlenkou je obava, která by se dala nahlas vyjádřit slovy, „*přece se nebudeme pouštět do větších akcí, abychom nepřišli i o to, co nám ještě zbylo*“. Výsledkem byla obrovská frustrace zapojených laiků a kněží a další pokračující trend oslabování vlivu a přítomnosti české katolické církve ve veřejném prostoru a prohlubující sekularizace české společnosti.

⁶⁵ Kaplánek, *Známění naděje*, s. 46.

⁶⁶ Machálek, *Plenární sněm*, s. 98-101.

Vzhledem k velmi podobnému uspořádání stávajícího synodálního procesu, kdy se sice největší podíl na projednávání propozic očekává od laiků, ale výstupy na úrovni diecézi mají formulovat příslušníci kléru, se lze obávat opakování podobného průběhu. Byla by to škoda o to větší, že v řadě farnosti synodální proces už nyní výrazně prospěl životu místní církve, protože se farníci po dlouhé době nebo vůbec poprvé sešli mimo liturgický rámec, aby diskutovali o podobě církve a její službě současnému světu.

Synodalita nepochybně nabízí možnost duchovní a náboženské obnovy církve v obecném i místním měřítku, ale úspěch konkrétního synodálního procesu záleží na mnoha faktorech. Celý proces můžeme rozdělit na čtyři hlavní části či momenty. První z nich nepochybně představuje jasné zadání, cíl a vůle příslušné autority proces dovést až do úspěšného konce. Druhý moment spočívá v zajištění předpolí a přípravy sněmu, která vyžaduje jednak kvalitní teologickou práci (to se týká všech fází synodálního procesu, ale v přípravě je to ještě zásadnější), jednak dobré organizační schéma a dostatečné personální zajištění. Třetím momentem je samotné sněmování, opět jak pokud jde o jednání v dílčích grémiích, přípravných sněmovních kroužcích, v jednotlivých komisích, tak potom přímo za samotným plenárním zasedáním, kde musí být čas na zrání stanovisek a debatu a samozřejmě dostatečná svoboda k vyjádření různých mínění. A konečně poslední fází je vůle a schopnost naplňovat rozhodnutí sněmu a pokračovat na nastoupení cestě.

Selhání v kterémkoliv momentu synodálního procesu paralyzuje dění jako celek. Na druhou stranu mohou i samotná plodná synodální jednání v místních kroužcích přinést nečekané plody v duchovním a náboženském životě jedince i společenství. Vzhledem k zásadní krizi autority a kredibility katolické církve, jakož i zcela novým výzvám, kterým musí čelit, bude její budoucnost v mnoha směrech určena výsledky současného synodálního probouzení církve a dalších podnětů papeže Františka k reformě katolického myšlení a jednání.

Bibliografie:

AMBROS, Pavel. *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí*, Velehrad 1999.

AMBROS, Pavel. *Teologicky milovat církev. Vybrané statě z pastorální teologie*, Velehrad 2003.

ARNOLD, Claus. *Malé dějiny katolického modernismu*, Praha 2014.

BROWN, Raymond E. *Community of the Beloved Disciple*, New York 1979.

CUHRA, Jaroslav. Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky pražského jara, in: *Koncil a česká společnost: Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, ed. Petr Fiala – Jiří Hanuš, Brno 2000, s. 112-124.

FAGGILOLO, Massimo. *The liminal Papacy of Pope Francis. Moving toward Global Catholicity*, New York, 2020.

- FOLETTI, Ivan. *Ženy u oltáře, nikdy?: Jáhenny, vdovy, kněžky a ikonografie Matky Boží (III.-VI. století)*, Brno 2018.
- FRÝDL, Daniel. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*, Brno 2001.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1990.
- KAPLÁNEK, Michal. *Znamení naděje. Česká církev ve světle závěrečného dokumentu plenárního sněmu – kritická analýza*. Praha 2016.
- KRYŠTŮFEK, František X. *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských II*, Praha 1899.
- MAREK, Pavel. *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české Katolické moderny*, Olomouc 1999, s. 83.
- MAREK, Pavel. *Český katolicismus 1890-1914, Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2003.
- MAREK, Pavel. *Emil Dlouhý-Pokorný. Život a působení katolického modernisty, politika a žurnalisty*, Brno 2007.
- O'MALLEY, John. *Trent. What happened at the Council*, Cambridge-London 2013. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674067608>
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří 2001.
- PETRÁČEK, Tomáš. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*, Ostrava, 2013.
- RABAN, Miloš. *Sněm katolické církve. Obnova synodality*, Praha, 2000.
- SCHMIDT, Bernward. *Die Konzilien und der Papst. Von Pisa (1409) bis zum Zweiten Vatikanischen Konzil (1962-65)*, Freiburg-Basel-Wien, 2013.
- SCHULTZE-WESSEL, Martin. *Revolution und religiöser Dissens. Der römisch-katolische und der russisch-orthodoxe Klerus als Träger religiösen Wandels in den böhmischen Ländern und in Russland 1848-1922*, München 2011.
- SOLDÁN, Ladislav. *Karel Dostál-Lutinov a Nový život. Dva sloupy katolické moderny*, Rosice 2000.
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993.
- TRAPL, Miloš. *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 251-276.
- VÁŠKO, Václav. *Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv*, in: *Kardinál Tomášek a koncil: Sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení 2. vatikánského koncilu v Praze 9. a 10. října 2002*, ed. Aleš Opatrný, Praha 2002, s. 75-89.
- VÝBORNÝ, Marek. *Sněm skončil, co bude dál? Ohlédnutí za sněmem českých katolíků*, Internetový magazín Christnet, 24. srpna 2005. Edituje Kaplánek, *Znamení naděje*.
- WEISS, Dieter J. *Katholische Reform und Gegenreformation*, Darmstadt 2005.
- WOLF, Hubert. *Krypta. Kapitoly z dějin římské církve od středověku po současnost*, Praha 2018.

WOLFGRUBER, Cölestin. *Friedrich Kardinal Schwarzenberg, Fürst-Erbischof von Prag I-III*, Wien 1906–1917.

Prameny

Acta et Statuta Synodi Dioecessanae Pragensis anno Domini MDCCCLXXIII, Pragae 1878.

Statuta primae Synodi Dioecessanae Reginae-Hradecii anno Domini MDCCCLXIII, Reganae-Hradecii 1864.

Acta et Statuta Synodi Dioecessanae Budvicencis a. D. 1863 celebratae, Budvicii Boh. 1863.

Synodus archi-dioecessana Pragensis III. Rev. Dom. Sbigneo Berka, Archiep. Pragensi MDCV, Pragae 1605.

Acta et Decreta Concilii Provinciae Pragensis anno Domini MDXXXIX, Pragae 1863.

Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání. Přípravný dokument. Biskupská synoda

Vatikán. Vydal generální sekretář biskupské synody, září 2021.

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, který se uskutečnil v letech 1997-2005, Kostelní Vydří 2007.

Putování církve českými dějinami. Práce komise č. 1 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu. Text odsouhlasený na jednání 1. komise 20.6.2005, Tisk pro vnitřní potřebu. Praha 2005.

Provinciální sněm církevní v Praze, Časopis katolického duchovenstva (ČKD), 1/1860, č. 6, s. 458-469.

Recenze: Synoda provinciální Pražská r. 1860, ČKD 4/1863, č. 4, s. 361-371.

VINAŘICKÝ, Karel. Zřízení synody diecéšní, ČKD 4/1863, č. 4, s. 401-407.

BOROVÝ, Klement. *Statuta diecése Pražské 1863*, ČKD 5/1864, č. 5, s. 161-170.

Nový život, roč. 7, 1902.

Nový život, roč. 8, 1903.

GREŠ, Josef. „Biskupy sněm nadchl, laikové se bouří“, *Respekt* 29/2005, 18. 7. 2005.

MACHÁLEK, Miroslav. Plenární sněm, ztracená šance, *Teologické texty* 25/ 2014, s. 98-101.

prof. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Katedra kulturních a náboženských studií

Pedagogická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62

CZ 500 03 Hradec Králové III

tomas.petracek@uhk.cz